

'Toegepast bomensortiment verschaalt'

Het sortiment laanbomen is groot genoeg voor een gevarieerde aanplant in straat, park en plantsoen. Maar het toegepaste sortiment versmalt. Voor de meeste variëteiten is nauwelijks oog en dat moet anders, vindt sortimentsdeskundige Jaap Smit van groenadviesbureau Plantkundig.

Slechts een smal deel van een zeer divers bomenbestand wordt toegepast voor de commerciële opkweek van laanbomen. Dat is al jaren zo. Nieuwe selecties dringen maar langzaam en mondjesmaat door op de Nederlandse kwekerijen. Vaak nadat ze eerst positief uit een gebruikswaardeonderzoek zijn gekomen. Zo gaat dat nou eenmaal met bomen: het duurt jaren voordat je weet of een selectie voldoet aan bepaalde eisen.

Sortimentsdeskundige Jaap Smit ziet het dagelijks in de praktijk: de keuze die landschapsinrichters en planners in steden en dorpen maken. Het brengt hem tot de conclusie dat het bomensortiment verschaalt.

Smit vertelt: „Net nu het groen in de stedelijke gebieden een grotere rol krijgt toegedicht, wordt het toegepaste sortiment smaller en daardoor kwetsbaarder. En net op het moment dat allerlei nieuwe boom-aantastingen hun intrede doen, zoals *Mas-saria* in plataan, mineermot en bloedings-ziekte in met name *Aesculus hippocastanum* en essensterfte. En net op het moment dat klimaatverandering serieuze vormen aanneemt.”

Des te meer is het volgens Smit noodzaak om te experimenteren met nieuwe selecties en nieuwe soorten. „Zodat we in de toekomst over een goed en gevarieerd sortiment kunnen blijven beschikken.”

Gebrek aan kennis

Smit wijt de verarming van het sortiment aan een kennisgebrek bij de planners en ontwerpers van gemeenten. „Er wordt geplant wat altijd wordt geplant. Kennis van nieuw sortiment is er nauwelijks, zeker bij de aanstormende garde. Ook de belangstelling ervoor ontbreekt.”

Het huidige sortiment is straks niet meer afdoende, meent Smit. „Klimaatverandering dwingt ons anders te gaan kiezen. De verandering van het klimaat leidt tot hete zomers, met af en toe een plensbui. Het water uit die plensbui bereikt onvoldoende de wortels van stadsbomen. Dat betekent dat we bomen moeten planten die droogte beter kunnen verdragen.”

Inheemse bomen zijn volgens Smit bijna per definitie niet geschikt voor het stedelijk milieu, omdat het daar warmer en vooral droger is dan op het platteland. „Dus geen inheems sortiment in de stad, hooguit cultivars van linde en eik.”

Beperkte ruimte

Ook door de beperkte ruimte in de stad, zowel ondergronds als bovengronds, moet er volgens Smit een duidelijkere keuze worden gemaakt. Kabels, leidingen en regelmatige graafwerkzaamheden in de grond maken een keuze anders dan *Quercus robur* of *Tilia europaea* bittere noodzaak. „Bomen in bakken op centrale stadslocaties zijn wel mogelijk, evenals ondergrondse groeiplaatsconstructies.”

Liever enkele grote bomen op strategische plekken dan veel kleine, vindt de sortimentsdeskundige. En hij is ook van mening dat gebruikers niet moeten doorgaan met het planten van soorten waarvan inmiddels betere variëteiten voorhanden zijn. „Veel van de huidige platanen hebben bijvoorbeeld last van bladvlekkenziekte. Er zijn selecties die daar veel minder gevoelig voor zijn.”

Smit vraagt zich verder af waarom *Pterocarya fraxinifolia* nog zoveel wordt toegepast, aangezien deze boom tot veel wortelopslag leidt. Andere soorten hebben die onhebbelijkheid niet, aldus Smit. „*Pterocarya stenoptera* 'Fern Leaf' is wat mij betreft een veel beter alternatief, mede door zijn ingesneden bladeren. Hoewel dat zich nog wel moet uitwijzen. Het blad is leuk, maar misschien waait de kop er wel voortdurend uit vanwege de onstuimige groei. Experimenteren dus.”

Nieuwigheden

In Amerika komen geregeld nieuwe selecties op de markt. De grootste boomkwekerij in Oregon, J. Frank Schmidt & Son, introduceerde dit jaar bijvoorbeeld de nieuwe *Carpinus betulus* 'JFS-KW1CB' (Emerald Avenue), *Acer pseudosieboldi-*

Foto: Ferry Noordam

Gemeenten moeten volgens Jaap Smit een gevarieerder sortiment gebruiken, om aantastingen en klimaatverandering beter het hoofd te kunnen bieden.

anum x palmatum 'Hasselkus' (Northern Glow) en *Taxodium distichum* 'JFS-SGPN' (Green Whisper).

Of deze nieuwkomers naar Nederland komen? „Het zou kunnen”, reageert Smit, „maar van deze geslachten hebben we ook net allemaal Europese of Nederlandse introducties, bijvoorbeeld *Carpinus betulus* 'Lucas'. Selecties met specifieke kenmerken kunnen het gaan redden”, meent hij.

Een aantal Nederlandse kwekers heeft aardigheid in het vinden van nieuwe selecties; op buitenlandse reizen geven zij hun ogen goed de kost. „Af en toe breekt een selectie door”, vertelt Smit. „Nu is bijvoorbeeld *Liquidambar styraciflua* 'Worplesdon' in de mode. Maar er zijn ook veel zuilvormige *Liquidambar*-variëteiten in aantocht. Mondjesmaat wordt al *L. styraciflua* 'Slender Silhouette' geplant. Dit moet een smalle groeier zijn, maar dat lijkt tegen te vallen. Bovendien kleurt het blad in de herfst niet zoals andere *Liquidambar* dat kunnen. Misschien moeten

we kiezen voor *L. styraciflua* 'Kirsten', die is ook smaller dan de meeste andere.

Een voorbeeld van een boom die de laatste jaren veel is aangeplant, is *Carpinus betulus* 'Frans Fontaine'. Nu de bomen van deze selectie ouder worden, blijkt deze cultivar volgens Smit toch uit te zakken. Op kleine schaal experimenteren met nieuw sortiment is dus belangrijk, is het devies van de sortimentsdeskundige. „Pas in het veld leer je de karakteristieken van een boom kennen.”

'Bomen op besteklijsten'

Toch steken maar weinig kwekers hun nek uit voor sortimentsvernieuwing, met een stuk of tien houdt het wel op, denkt Smit. „Al dan niet gedwongen door aanbestedingen, kweekt de overgrote meerderheid bomen die op besteklijsten staan: *Quercus robur* en *Pyrus calleryana* 'Chanticleer'.”

Gelet op de beperkte behoefte aan nieuwigheden bij afnemers, is dat misschien

niet eens zo heel raar. „Maar”, brengt Smit hier tegenin, „wegens actuele boomaantastingen, klimaatverandering, beperkte ruimte en voorkeur voor wintergroene en bloeiende bomen, zou de vraag bij afnemers eigenlijk veel groter moeten zijn.”

Smit verwacht wel dat er verschuivingen gaan optreden. „Groenblijvende bomen zoals *Quercus ilex*, *Q. x hispanica*, *Ilex*-cultivars – behalve *I. aquifolium* – en tropisch ogende bomen als palmen en *Lagerstroemia indica*, gaan het maken. Verder zullen bomen die op droge plekken groeien, noodgedwongen populairder worden. Te denken valt aan *Celtis*, *Fraxinus ornus* en de smallere cultivars van *Zelkova* en *Sophora*.

Als mengvorm van deze ontwikkelingen zou het Smit niet verbazen als *Pinus* en *Cryptomeria*, bijvoorbeeld de standvastige *Cryptomeria japonica* 'Rasen', meer gaan worden toegepast. Daarbij worden de bomen mogelijk geholpen door hun eigenschap dat ze fijnstof kunnen afvangen.

Kennis uitwisselen tijdens sortimentscursus

Jaap Smit vindt dat gemeenten en aannemers meer moeten experimenteren met bomen om erachter te komen welk sortiment het in de toekomst kan uithouden in stedelijke gebieden. PPO doet een soortgelijke oproep aan gemeenten, namelijk om mee te doen aan het gebruikswaardeonderzoek. Hilversum, Dinxperlo, Amstelveen, Den Haag en Numansdorp en stadsdeel Delfshaven in Rotterdam zijn plaatsen waar veel soorten zijn te zien. Echte kennisuitwisseling op sortimentsgebied is er nauwelijks, aldus Smit. Om hierin verandering te brengen, heeft Smit samen met vakblad Tuin&Landschap een cursus opgezet voor kwekers, tuin- en landschapsinrichters, gemeentelijke groenverzoeken over het sortiment. Deze cursus gaat in november van start, in Utrecht, Overijssel en Brabant.

Een boom met toekomst is volgens Smit ook *Aesculus flava*, een prima boom die niet wordt aangetast door mineermot, maar qua reputatie is beschadigd door *A. hippocastanum*. Daarnaast zijn smalle bomen in trek door de beperkte ruimte in de stedelijke omgeving, aldus Smit.

Smit tipt nog aan dat bij het intekenen van groen de gebruiker vaak wordt vergeten. „Onder het motto 'Wie betaalt, bepaalt' zou het logisch zijn de gebruikers te betrekken bij beslissingen.”

Volgens Smit gaat in een woonwijk de voorkeur uit naar bomen die bloeien, die een aantrekkelijke herfstkleur hebben en die niet te grote vruchten vormen. Bomen die daarentegen laat uitlopen, overdadig zaad vormen en andere onaantrekkelijke eigenschappen hebben, zijn minder in trek. „*Fraxinus excelsior* is bijvoorbeeld een prima boom voor het landschap, maar in de stad is *F. excelsior* 'Allgold' veel geschikter.”

De ontwikkelingen in de sortimentskeuze gaan echter niet snel. Qua sortimentsvernieuwing in laanbomen geldt volgens Smit: „Wat de boer niet kent...”

Suzan Crooijmans Crooijmans is freelancejournalist voor De Boomkwekerij, boomkwekerij@hortipoint.nl.

Belangstellenden kunnen zich nog aanmelden voor de sortimentscursus via www.deboomkwekerij.nl.

Aanmelden sortimentscursus